

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Ярова І.Є., к.е.н., доцент, Лицман М., студентка,
Сумський державний університет*

Екологічний податок за своєю економічною сутністю є компенсацією за еколого-економічний збиток від забруднення навколишнього середовища. Тому сума сплаченого податку, в принципі, повинна забезпечувати фінансування природоохоронних заходів, а також відповідати величині еколого-економічного збитку від забруднення навколишнього середовища. З цих позицій екологічний податок має неподаткову природу, оскільки компенсаційність є ознакою неподаткових платежів. І тут треба відмітити, що згідно з визначенням Європейського екологічного агентства, екологічні податки можуть бути в широкому плані визначені як «усі податки, база стягнення яких справляє специфічний негативний вплив на навколишнє середовище» [1].

Дане визначення поняття «екологічні податки» орієнтує на розширення національної системи екологічного оподаткування. Директорат по податкам і митним зборам Європейської комісії розподілив екологічні податки на сім груп за сферами використання: енергетичні податки (на моторне та енергетичне паливо, на електроенергію); транспортні податки (податки на пройдені кілометри, щорічний податок з власників); плата за забруднення (емісія забруднюючих речовин в атмосферу і викиди у водні басейни); плата за розміщення відходів на звалищах та їх переробку; податки на викиди речовин, що призводять до глобальних змін (руйнування озонового шару); податок на шумовий вплив.

Нами здійснено оцінку динаміки співвідношення екологічних податків та ВВП в Україні у 2010-2016 рр. (табл. 1).

** Роботу виконано в рамках проекту «Структурно-функціональна мультиплексивна модель розбудови системи екологічних податків в Україні в контексті забезпечення національної безпеки» (0119U100759) (фінансовано МОН України).*

Таблиця 1

Динаміка співвідношення надходжень від екологічних податків та ВВП України за 2010-2016 рр.*

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Надходження від екологічного податку, млрд. грн	1,9	2,7	2,9	3,9	4,8	2,7	2,8
ВВП, млрд. грн	1079,4	1300,0	1404,7	1465,2	1587,0	1988,5	2383,2
Частка надходжень від екологічних податків у ВВП, %	0,18	0,21	0,21	0,27	0,30	0,13	0,12

* Розраховано за даними Державної служби статистики та [2].

Питома частка надходжень від податків у ВВП в Україні в середньому складає лише 0,19% і за останні два роки має суттєве зниження. У той же час досвід системи використання екологічного оподаткування у країнах Північної Європи та Близького Сходу свідчить про ефективність використання податкового джерела фінансового забезпечення природоохоронних заходів. Наприклад, частка надходжень від екологічних податків у ВВП становили: в Данії в середньому 5%, у Нідерландах – 3,9%, у Туреччині – 3,5%, у Словенії та Ізраїлі – 3% [4]. У розвинених країнах надходження від екологічних податків за останні 15 років мають стійку тенденцію до зростання як за рахунок підвищення ставок податків, так і за рахунок розширення бази оподаткування. Так, у 2004 році в середньому 2,6 % від ВВП чи 6,6 % від загальних податкових надходжень 25 країн ЄС припадали саме на екологічні податки [5]. В Україні, на жаль, відсутні такі офіційно достовірні показники, що свідчить про те, що треба працювати над статистичною звітністю.

Взагалі варто відмітити, що системна оцінка результативності екологічного оподаткування потребує, перш за все, відповідного макроекономічного аналізу, оскільки на його

основі формуються стратегічні орієнтири досягнення екологічно сталого просторового розвитку з урахуванням параметрів економічної безпеки. Спираючись на роботу [3], нами окреслено основні проблемні ситуації в системі екологічного оподаткування, які підлягають макроекономічному аналізу:

1. Нестабільність екологічного оподаткування: постійні зміни щодо цільового призначення надходжень; зміна пропорцій розподілу коштів між бюджетами різного рівня (державний та місцевий) та призначення (спеціальне та загальне).

2. Постійна зміна ставок екологічного податку та відповідний обсяг надходжень до бюджету не забезпечують фінансування необхідних природоохоронних заходів.

3. У європейських країнах переважна частина екологічних податків пов'язана з виробництвом та постачанням енергії. В Україні також значна частина забруднення атмосфери та водних об'єктів приходить на об'єкти енергетики, але ця обставина не визначає відповідні обсяги надходжень від екологічного оподаткування.

В інтегральному вигляді висновки зводяться до необхідності суттєвого збільшення існуючих ставок екологічних податків від забруднення та розширення їх видової структури. Низька «чутливість» зниження екологічних податків за рахунок здійснення природоохоронних заходів не впливає суттєво на стан соціо-еколого-економічної безпеки на різних ієрархічних рівнях просторового розвитку.

Література.

1. Європейське екологічне агентство [Електронний ресурс] // URL:<http://www.eea.europa.eu/data-and-maps>

2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Канонішена-Коваленко К. Екологічний податок від А до Я. Київ: Фундація «Відкрите суспільство», 2017. 108 с.

4. Козьменко С.М., Волковець Т.В. Особливості екологічного оподаткування в зарубіжних країнах. – СумДУ. Серія «Економічна діяльність». №1. 2012. С. 11-18.

5. European Council. Green Paper on market-based instruments for environment and related policy purposes. – Brussels, 2007. SEC (2007) 388. – 33 p.